

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI**  
**CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

Humanitní studia

**Židé v Holešově. Pogrom v Holešově v roce 1918.**

*Bakalářská práce*

Vedoucí práce: PhDr. ThLic. Jitka Jonová, Th.D.

Olomouc 2012

**Eva Herecová**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Podpis autora práce

Zde bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. ThLic. Jitce Jonové, Th.D. za mnoho cenných rad a podnětů při psaní této práce. Mé dík patří také rodině za jejich podporu po celou dobu studia.

# Obsah

Úvod.....	5
1. Židé v Holešově.....	6
2. Pogromy v Holešově.....	10
2. 1. Pogrom v roce 1774.....	11
2. 2. Pogrom v roce 1850.....	11
2. 3. Pogrom v roce 1899.....	12
3. Pogrom v roce 1918.....	15
3. 1. Postavení židovské komunity před pogromem v roce 1918.....	15
3. 2. Průběh pogromu v roce 1918 a jeho ohlas v tisku.....	16
3. 3. Mohlo se jednat o bolševiky?.....	20
3. 4. Opatření vzniklá po pogromu.....	21
3. 5. Shrnutí holešovského pogromu z tisku ze 3. na 4. prosince 1918.....	22
4. Soudní proces.....	23
4. 1. Výslech svědků.....	24
4. 2. Vynesení rozsudku.....	31
4. 3. Náhrada škod.....	33
Závěr.....	35
Anotace.....	36
Použité prameny a literatura.....	37
Seznam příloh.....	39

# Úvod

K židovské problematice mě před šesti lety přivedla návštěva koncentračního tábora v Osvětimi, ve kterém byli vražděni lidé převážně židovského vyznání. Na tomto místě jsem pocítila zvláštní pocit, který se tam na mě vrhal ze všech stran. Byl to pocit strachu, zděšení, smutku a rozhořčení, jak jen je vůbec možné, že se lidstvo mohlo dopustit takového strašného zločinu spáchaného na lidech jen proto, že byli odlišného vyznání víry. Taková zrůdnost!

Když jsem se rozhodovala, na jaké téma budu psát bakalářskou práci, tak židovská problematika byla pro mě jasnou volbou. Jitka Jonová mi navrhla psát o pogromu v Holešově, který tam proběhl z 3. na 4. prosince 1918. Z počátku jsem o pogromu v Holešově neměla velké povědomí, a proto jsem nesmírně ráda, že jsem se při psaní této bakalářské práce mohla s touto událostí více seznámit.

V této bakalářské práci se chci věnovat onomu pogromu v Holešově v roce 1918 s využitím dostupné literatury a novinových článků. Mým hlavním zájmem je zjistit proč a jakým způsobem k tomuto pogromu došlo a jaký byl následný ohlas na tuto událost v tisku.

V první kapitole pojednávám o historii Židů v Holešově. Od jejich první zmínky ve městě až po současnost. Předmětem druhé kapitoly je seznámení se s pogromy, které v Holešově proběhly. Následně se ve třetí kapitole zaměřuji na pogrom v roce 1918. V kapitole o holešovském pogromu v roce 1918 se prvně věnuji situaci v Holešově před pogromem a co tomu předcházelo. Poté se zaměřuji na samotný průběh pogromu a ohlas na něj v tisku. Závěr je věnován soudnímu jednání s obžalovanými účastníky tohoto pogromu.

# 1. Židé v Holešově

Nejstarší zmínku o Židech, jako obyvatelích zemí koruny české a hlavně Moravy, činí již dávné letopisy české. Je pravděpodobné, že Židé na Moravě byli přítomni už při osazení země českým národem. První písemnou zprávu o Židech na Moravě nalzáme v Raffelstettenské celní listině německého krále Ludvíka a biskupů solnohradského a pasovského z let 903 – 906.<sup>1</sup>

V Holešově se o Židech hovoří, že tam již byli usazení od nepaměti.<sup>2</sup> Prvně se však o Židech v Holešově zmiňuje v roce 1391 zpráva v zemských deskách moravských.<sup>3</sup> Tvořili tam samostatnou náboženskou obec. Hlavní stěhování Židů do města nastalo v roce 1454, kdy byli zvláštním mandátem vypuzeni z královských měst. Své nové působiště na Moravě našli především v Holešově, Prostějově a Mikulově. Až do 17. století toho o holešovských Židech víme velmi málo, protože v roce 1560 město postihl velký požár, který jej téměř úplně zničil a s ním pomalu všechny památky na Židy, které tam do té doby byly.<sup>4</sup> V 16. století se obec z pohromy rychle vzpamatovala. Holešovští Židé vedli dobré obchodní styky na Moravě i blízkých zemí. Za třicetileté války utrpělo město Holešov a židovská čtvrť značné škody. Roku 1622 bylo poničeno uherskými vojsky Gábora Bethlena, v roce 1643 vypleněno a vypáleno Švédy a roku 1645 řádila morová pohroma.

Roku 1650 koupil Holešov za 200 tisíc Jan hrabě z Rottalu, který byl katolického vyznání. Holešov se v té době ještě vzpamatoval ze škod způsobených dlouhou třicetiletou válkou. Dne 1. května 1651 Jan Rottala upravil právní poměry tamním Židům přidělenými patnácti významnými privilegii. Kvůli těmto privilegii, při kterých byl Jan Rottala k holešovským Židům velmi velkorysý, docházelo ke střetu zájmu mezi většinovým křesťanským obyvatelstvem a zájmu židovských obyvatel.<sup>5</sup>

V Holešově Židé trpěli střídáním držitelů panství, protože si pokaždé svá práva museli vykupovat. Roku 1653 se v Holešově konala synoda, na které byly projednávány organizační a správní záležitosti. V židovské náboženské obci se nalézala velká

---

<sup>1</sup> Srov. HLOŠEK, J: *Židé na Moravě*. Brno 1925. s. 5.

<sup>2</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: *Židovské město Holešov*. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. Prosinec 1972. č. 17. s. 28.

<sup>3</sup> Srov. KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. Holešov 2010. s. 3.

<sup>4</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: *Židovské město Holešov*. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. s. 28.

<sup>5</sup> Srov. PÁLKA, Petr: *Postavení holešovských Židů v polovině 17. století a Rottalovo „židovské privilegium“*. In: *Židé a Morava*. Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané 11. listopadu 1998 v Kroměříži. Kroměříž 1999. s. 60 – 64.

hospodářská síla, o které svědčí soupis pozemkové držby. V této době patřila skoro 1/3 pozemkové městské držby židovským obyvatelům. Tehdy měl Holešov 248 domů a z toho 50 patřilo Židům.

Roku 1686 postihla město velká povodeň, při které byl zaplaven i poměrně vysoko položený židovský hřbitov. Bylo vyplaveno mnoho hrobů a kosti nebožtíků byly vodou odneseny na okolní pole. V roce 1701 byl hřbitov rozšířen a ohrazen nově zbudovanou kamennou zdí.<sup>6</sup> Vstup na hřbitov vede z jihovýchodní strany, z dnešní ulice Hankeho. Dnešní rozloha židovského hřbitova činí 8190 m<sup>2</sup>. Hřbitov je velmi nepravidelného tvaru a nachází se na něm více jak 1500 náhrobků. Na tomto židovském hřbitově v Holešově se dochoval náhrobek z roku 1646, který je zde nejstarší a naopak poslední pohřeb se zde uskutečnil v roce 1987.<sup>7</sup>

Po mohutném požáru si Židé v roce 1560 postavili kamennou renesanční budovu zvanou Šachova synagoga. Roku 1615 u ní byla provedena přístavba a v roce 1737 byla důkladně opravena a výtvarně sjednocena.<sup>8</sup> Po další staletí zůstal vzhled synagogy zachován a až do roku 1893 sloužila k náboženským obřadům. Když se roku 1893 postavila nová synagoga, tak se stará „Šachova“ synagoga využívala jako skladiště, stolařská dílna i jako byt. Také díky tomu přečkala období druhé světové války.<sup>9</sup> V dalším období tato synagoga neprodělala žádné větší významné stavební opravy, až v letech 1960 – 1964, kdy došlo k její významné opravě a také následně v letech 1993 – 1994 se uskutečnila celková stavební oprava. Tato Stará synagoga v Holešově představuje jednu z nejstarších, nejcennějších a nejlépe dochovaných židovských památek v České republice.<sup>10</sup>

V roce 1726 byla úředně nařízena separace Židů do ghett. Odstraňovali se jejich domy z okolí kostelů a náměstí. Z holešovského náměstí byli Židé přesídleni do domů vystavěných mezi dosavadním ghettem, které stávalo severozápadním směrem od jádra oddělené Přerovskou (Židovskou) branou a židovským hřbitovem. Rozsah ghetta byl 4, 5 hektaru a na Moravě patřil k největším.<sup>11</sup>

Na holešovské Židy přišla pohroma v roce 1742, kdy se v ghettu ubytovali prusí vojáci a Židé znalí německého jazyka se s nimi lehce dorozuměli. Židům bylo uloženo výpalné, které se další rok zvýšilo o válečné daně a kontribuce. Židé byli obviněni za zemězradu a Marie Terezie roku 1745 vydala rozkaz, aby Židé opustili Čechy, Moravu a Slezsko. Zabaveno jim bylo obecní jmění, bohoslužebné předměty a mnoho z nich skončilo ve vězení. K tomu všemu

---

<sup>6</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: Židovské město Holešov. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. s. 29.

<sup>7</sup> Srov. KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 39 – 44.

<sup>8</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: Židovské město Holešov. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. s. 29 – 30.

<sup>9</sup> Srov. MACHOVSKÝ, Jan: *Vítejte v Holešově, vítejte na Holešovsku: turistický průvodce*. Holešov 2006. s. 13.

<sup>10</sup> Srov. KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 22 - 36.

<sup>11</sup> Srov. KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 9.

ghetto poškodil mohutný požár. Židé však byli pronásledováni neprávem a samotní křesťané svědčili o jejich věrnosti Marii Terezii.<sup>12</sup>

V revolučním roce 1848 získali Židé plná občanská práva a mohli se i volně stěhovat mimo ghetta. Stěhování prvních židovských rodin do domů na náměstí vedli v roce 1850 k násilnostem a výtržnostem. Od roku 1849 existovala samostatná židovská politická obec s vlastní správou v čele se starostou, také měla svou policii, hasiče a ponocné.<sup>13</sup> Tato obec se od města nacházela severním směrem a dělily ji městské hradby. Holešov byl s židovskou správní obcí spojen Přerovskou (Židovskou) branou, která byla roku 1906 zbořena. Po odstranění hradeb se město od židovské obce oddělilo „drátem“ a bylo spojeno třemi uličkami.<sup>14</sup>

V prosinci 1918 se jednalo o sloučení Holešova židovské obce s Holešovem křesťanským městem. K tomuto sloučení křesťanské a židovské obce v jednu politickou obec došlo v květnu roku 1919 a Holešov byl sjednocen i v názvu.<sup>15</sup>

*„Dle přípisu presidia ministerské rady ze dne 17. května 1919 č. 8280 schválila vláda usnesení ze dne 15. května 1919, aby po rozumu § 23 novely k obecnímu zřízení ze dne 7. února 1919, č. 76 sb. zák. a nařízení křesťanská a židovská obec Holešov byly sloučeny v jednu místní obec. O tom představenstvo města na základě výnosu ministerstva vnitra ze 20. května 1919 č. 20163/1919 se uvědomuje.“*

*„Poté bývalá samostatná politická obec – Židovské město Holešova – se stala pouhou „Židovskou čtvrtí“ města Holešova. I nadále v Holešově Židé měli svou obec nábožensky a katastrálně samostatnou (šlo o vyměřené teritorium Židovské čtvrti na 4, 5 hektarech, oblast vymezenou nemovitostmi evidovanými v katastrální knize, územní obce), ke scelení katastru došlo roku 1933 a deset let na to už Židé v Holešově nebyli.“<sup>16</sup>*

V roce 1919, kdy byla obě města politicky spojena se zrušila židovská škola, na které se vyučovalo výhradně německy. Samostatná náboženská obec židovská vydržela pouze do roku 1939, kdy ji zrušili nacističtí okupanti a zabavili její jmění.<sup>17</sup>

---

<sup>12</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: Židovské město Holešov. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. s. 30.

<sup>13</sup> Srov. KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 4 – 5.

<sup>14</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: Židovské město Holešov. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. s. 31.

<sup>15</sup> Srov. PÁLKA, Petr. Konec Židovského města a vznik jednoho Holešova. In: *Židé a Morava*. Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané v muzeu Kroměřížska dne 11. listopadu 2009. Kroměříž 2010. s. 121 – 135.

<sup>16</sup> Tamtéž. s. 135.

<sup>17</sup> Srov. PUMPRLA, Stanislav: Židovské město Holešov. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. s. 31.



Počet židovského obyvatelstva v obci značně kolísal, jak ukazuje následující tabulka.<sup>18</sup>

rok	1794	1848	1850	1857	1880	1910	1921	1945
počet obyvatel	1032	1694	1316	1600	817	610	328	16

V době druhé světové války znamenal příchod německých okupantů pro občany židovského vyznání katastrofu. Někteří to tušili a v prvních dnech spáchali sebevraždu. Židovští občané chodili označení žlutou šesticípou hvězdou, také jim byli vyhrazeny obchody a v nich nákupní doba. Byla učiněna celá řada dalších opatření a omezení jejich osobních práv. Někteří byli po vypuknutí války roku 1939 odvezeni jako rukojmí do koncentračních táborů.<sup>19</sup> Transportem v lednu 1943 bylo do koncentračního tábora deportováno 273 židovských obyvatel Holešova a blízkého okolí. Válku přežilo jen 15 osob židovského vyznání, kteří se vrátili do Holešova. V dnešní době žijí v Holešově asi jen dvě židovské rodiny.<sup>20</sup>

---

<sup>18</sup> Tamtéž. s. 31.

<sup>19</sup> Srov. Tamtéž. s. 32 – 33.

<sup>20</sup> Srov. KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 6.

## 2. Pogromy v Holešově

V Holešově došlo v letech 1774 až 1918 celkem ke čtyřem pogromům (v roce 1774, 1850, 1899 a poslední v roce 1918).

Dříve než se dostanu k samostatným pogromům, které proběhly v Holešově, tak je důležité si problematiku pogromu přiblížit.

### Pogrom v obecném měřítku

Židé už odedávna nebyli považováni za plnohodnotné občany: museli žít odděleně, někdy nosili zvláštní označení, nesměli zastávat úřady, vlastnit nemovitosti mimo ghetta, také se nemohli stát měšťany nebo členy duchovního stavu. Byli různě omezováni například ve způsobu obživy, svobodě pohybu, vzdělání i společenských stycích. Život uvnitř ghetta býval rovněž omezován, především ve výkonu kultu, školství a rodinného života.

Krajním projevem nesnášenlivosti byly pogromy. Církev je oficiálně zavrhovala, ale svým postojem k Židům jich většinu umožnila. Dokonce se sama někdy zúčastnila velkého pronásledování prostřednictvím inkvizice. V dřívějších staletích někdy protizidovské zásahy dosahovaly obrovských rozměrů (inkvizice a vypovězení ve Španělsku). Teprve až zásluhou nacistů byl vypracován plán na likvidaci celé židovské rasy.

Protizidovské pogromy lze chápat jako emocionální výbuchy davové zloby a při jejich vzniku hrály roli motivy náboženské, hospodářské, politické i společensky nežádoucí jevy. Ghetto posloužilo jako vhodný objekt, na kterém se mohla vybit agresivita anonymních zástupu, vedená náboženskou a sociální nenávisť i touhou po loupeži. Pogromy proti Židům přicházely vždy, když poměry v zemi byly nejisté a jich roznětkou mohlo být cokoli: mor, požár, hlad, pouliční bouře, vojenské obsazení města, rvačka, nařčení ze zločinu nebo přestupku, urážka náboženského symbolu, kázání, změna režimu, revoluce nebo dětský posměšek.<sup>21</sup>

*„Pogrom sám o sobě není tím nejhroznějším, protože je posledním výbuchem napjatého ovzduší; nejhroznější je to, co pogrom způsobuje. Němá tíseň ducha a těla,*

---

<sup>21</sup> Srov. PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer 1993. s. 174 – 176.

*neustálý duševní tlak. Když nastane výbuch a stane se pogromem, je t mnohdy vysvobození ve srovnání s oněmi denními hrůzami.*<sup>22</sup>

## **2. 1. Pogrom v roce 1774**

První protižidovské výtržnosti v Holešově se odehrály 5. dubna 1774. Příčinou nepokoju byla událost z 30. března 1774, kdy byla v Holešově v domě Abrahama Arona nalezena mrtvá křesťanská dívka, dvacetiletá Josefa Trnečková. Na základě oznámení bylo zatčeno pět osob, kteří byli uvězněni v pevnosti Špilberku v Brně. Po těžkých výsleších byla dokázána jejich nevina. Jediným podezřelým zůstal Abraham Aron. K vraždě se přiznal až po určité době a pravděpodobně byl k tomu donucen mučením.

Zdá se, že Josefa Trnečková zemřela nešťastnou náhodou. Trnečková den před smrtí chtěla bezdůvodně po Aronovi 50 zlatých a pokud by ji je nedal, tak by prý na něj svedla znásilnění a před tím by měla styk s nějakým vojákem. Druhého dne 30. března jí židovský muž vytýkal její nepoctivé jednání a chtěl ji snad v rozčilení udeřit. Na to Josefa Trnečková uchopila nůž a pobodala Abrahama Arona, který se jí bránil sekýrkou. Přesto byl Abraham Aron odsouzen k trestu smrti a 4. června 1774 byl popraven.

Vražda měla být svedena na všechny Židy v Holešově a dokladem toho je zatčení pěti nevinných židovských žen a mužů. Po dlouhých výsleších však byla dokázána jejich nevina a byli propuštěni. Je možné se také domnívat, že zraněná Josefa Trnečková byla přemístěna do židovské čtvrti z nežidovského Holešova, kde byla před tím zraněna neznámými vrahy.

V důsledku této události došlo k pogromu na židovské obyvatele nejen v Holešově, ale také v Kroměříži a Vsetíně. Při tomto pogromu v Holešově byla vyrabována Šachova synagoga z roku 1560 a židovské rodiny, které v počtu 120 osob přišly zcela o veškerý majetek. Zatčeno bylo osm účastníků rabování, které pak nejvyšší soud v Brně odsoudil k půlročním nuceným pracím.<sup>23</sup>

## **2. 2. Pogrom v roce 1850**

---

<sup>22</sup> Tamtéž. s. 176.

<sup>23</sup> Srov. SVÁTEK, Josef: Pogromy v Holešově v letech 1774 – 1918. In: *Židovská ročenka*, 5740, 1979/1980, s. 36 - 38.

Roku 1850 byla vyvolána holešovskými občany demonstrace proti židovské rodině Fischerově, bydlící na náměstí v Holešově. Nedošlo zde ke ztrátám na lidských životech.<sup>24</sup> Nejednalo se o pogrom v pravém smyslu, protože jej úřady zachytily v počátku, než stačil nabýt na intenzitě.<sup>25</sup>

Více informací se mi k tomuto pogromu nepodařilo nalézt.

### 2. 3. Pogrom v roce 1899

Zrušení Gautschových jazykových nařízení 14. října 1899 znamenalo znovuoobnovení výhradního postavení němčiny jako úředního jazyka, nevyvolalo u českého národa nadšení. V následujících dnech došlo v mnoha českých a moravských městech k demonstracím. Také v Holešově 21. října 1899 došlo k demonstraci, která byla pokojná. Městem procházely skupiny mladíků a zpívaly vlastenecké písně. V Holešově hovořili německy převážně příslušníci zdejší židovské menšiny, kteří náleželi domovským právem do územně samostatné Židovské obce Holešov, která přiléhala k městu na severní straně. Asi třetina příslušníků židovské obce bydlela v křesťanské části Holešova a v jejich rukou se nacházela značná část obchodu i průmyslu.<sup>26</sup>

Kromě těchto jazykových nařízení bylo obyvatelstvo znepokojeno násilnou smrtí křesťanky Anežky Hrůzové.<sup>27</sup> Tato devatenáctiletá Anežka Hrůzová byla nalezena mrtvá 1. dubna 1899 v Polné. Vznikla pověra, že se Anežka Hrůzová stala obětí rituální vraždy a tato zpráva se rychle rozšířila do světa. Z její smrti byl obviněn Žid Leopold Hilsner. V procesu byl Hilsner uznán vinným a odsouzen k trestu smrti. Proti tomuto rozsudku, pověrám z rituální vraždy a antisemitismu vystoupil profesor Masaryk, který navštívil místo činu a žádal revizi procesu.<sup>28</sup> Téměř po dvaceti letech v roce 1918 byl Hilsner osvobozen.<sup>29</sup> Pachatel vraždy z Polné nebyl nikdy usvědčen a na Hilsnerovi ulpěl titul vraha.<sup>30</sup>

---

<sup>24</sup> Srov. Tamtéž. s. 38 – 39.

<sup>25</sup> Srov. FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. Kroměříž. 1996. s. 67.

<sup>26</sup> Srov. MARADA, Miroslav: Holešov 21. října 1899. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. Holešov 2010. s.52.

<sup>27</sup> Srov. SVÁTEK, Josef: Pogromy v Holešově v letech 1774 – 1918. In: *Židovská ročenka*. s. 39.

<sup>28</sup> Srov. ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda 1999. s. 6 -12.

<sup>29</sup> Srov. ČERNÝ, Bohumil: *Justiční omyl /Hilsneriáda/*. Praha: Magnet – Press 1990. s. 101.

<sup>30</sup> Srov. ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. s. 16.

Konflikt při pogromu v Holešově roku 1899 započal v sobotu 21. října kolem 22. hodiny, když židovskou obcí procházel jistý Svoboda [křesťan] se svým synem. Ten se dostal do hádky s jejími obyvateli a konflikt vyvrcholil tím, že dal zakročujícímu židovskému strážníkovi facku. To vyvolalo mezi obyvateli obce rozhořčení. Kolem půlnoci vstoupili do židovské čtvrti čtyři muži [křesťané] a jeden z nich si hlasitě zpíval. To si ostraha [židovská] vyložila jako provokaci a mužům uštědřila výprask holemi. Došlo tu však k omylu. Zpívající Bílek se vracel z hospody doprovázen Klabusayem, který byl majitel litografického závodu a dalšími dvěma muži. Klabusay se snažil Bílka uklidnit, ale to už bylo pozdě.<sup>31</sup>

Židovští obyvatelé spatřovali v jeho chování pobuřování. Jejich starosta Salomon Zwillinger požadoval zatčení Klabusaye a při tom došlo k potyčce, u které byl Klabusay zraněn.<sup>32</sup> Ráno 22. října se holešovští obyvatelé dozvěděli o zranění Klabusaye a jelikož se jednalo o váženou holešovskou osobnost, tak byla jeho zkrvavená vázanka vystavena v okně na náměstí spolu s papírovým panákem a nápisem „Hilsner bez provazu“. To způsobilo u řady lidí značné rozhořčení.<sup>33</sup>

Večer 22. října byl z Grätzrovy [židovské] palírny vyveden opilý zákazník [křesťan] a přitom byly rozbity skleněné dveře. Když majitel hospody žádal náhradu za poškození, tak dav začal rozbíjet další okna palírny. Poté dav vtrhl do židovské části, kde rozbíjel okna dalších domů. K těmto výtržníkům se přidalo několik set lidí, kteří vtáhli mezi domy židovských občanů. Když se dav výtržníků vracel, tak se střetl s pěti četníky, kteří vystřelili do lidu a na místě zemřeli dva lidé, další těžce zraněný zemřel během noci. Kromě nich bylo těžce zraněno osm osob a tři lehce.<sup>34</sup>

Hned, jak se dav vzpamatoval, tak pronikl na náměstí a začal vytloukat okna židovských domů. Vyplenil dva židovské obchody a v Grätzerově palírně založil požár. V židovské čtvrti došlo také k vytloukání oken. Až později dorazil do Holešova vojenský oddíl z Kroměříže, to ale už ve městě vládl klid. 24. října se za vojenského asistence konal pohřeb tří obětí četnické střelby. Na pohřeb se snažil proniknout vojenským kordonem devatenáctiletý mladík a při tom byl jedním z vojáků probodnut. Svým zraněním zakrátko podlehl a tímto se stal čtvrtou obětí holešovských nepokojů.

---

<sup>31</sup> Srov. MARADA, Miroslav: Holešov 21. října 1899. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 52.

<sup>32</sup> Srov. SVÁTEK, Josef: Pogromy v Holešově v letech 1774 – 1918. In: *Židovská ročenka*. s. 39.

<sup>33</sup> Srov. MARADA, Miroslav: Holešov 21. října 1899. In: Klenovský, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 53.

<sup>34</sup> Srov. SVÁTEK, Josef: Pogromy v Holešově v letech 1774 – 1918. In: *Židovská ročenka*. s. 39 - 40.

Při vyšetřování se neobjasnilo, za jakých okolností došlo ke střelbě do lidí. Vyšetřovatel vyvinul větší snahu po vypátrání účastníků demonstrace. Zatčeno bylo 37 osob a 28. prosince byl s 15-ti z nich zahájen proces u Krajského soudu v Uherském Hradišti. Rozsudky byly vyneseny nad 13-ti osobami. Nejvyšší vyneseny rozsudek byl na 13 měsíců. Před Okresním soudem v Holešově 21. listopadu 1899 stanuli členové noční ostrahy židovské obce pro ublížení na zdraví Lambertu Klabusayovi. Mezi odsouzenými byl Salomon Zwilinger i Hugo Grätzer, syn majitele palírny a další 4 osoby.<sup>35</sup>

---

<sup>35</sup> Srov. MARADA, Miroslav: Holešov 21. října 1899. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. s. 53.

### 3. Pogrom v roce 1918

#### 3. 1. Postavení židovské komunity před pogromem v roce 1918

Židé nebyli u holešovského obyvatelstva příliš oblíbeni. V prvních letech 20. století nevadila ani tak jejich hospodářská úspěšnost, jako to, že se většina z nich hlásila k německé národnosti. Hovoří se o tom, že v průběhu války se ze 464 přítomných holešovských Židů přihlásilo k německé národnosti 435 osob. Za války se rozpor ještě prohloubil. Vadilo židovské němčení, byli obviňováni ať už oprávněně nebo ne, že svou lichvou způsobovali drahotu, či že se jim dařilo vyhnout z válečných jatek a na vojnu buď vůbec nešli nebo ji trávili v teple v kanceláři. Za války bylo v Holešově z předražování obviněno devět Židů, ale žádný z nich nebyl potrestán. Podíl na vině Židů za různé věci v době války začal v roce 1918 vytvářet novinový tisk.<sup>36</sup>

Také už od roku 1899, kdy v Holešově proběhl pogrom, při kterém byla především postižena křesťanská část obyvatelstva si mnoho obyvatel Holešova pěstovalo trvalý pocit nenávisti vůči místním Židům.<sup>37</sup>

Podle Fišera před pogromem v roce 1918 už „*ve skutečnosti něco vyselo ve vzduchu již několik dní. Po městě bylo možno pozorovat občasný pohyb neznámých lidí, oblečených ve vojenských uniformách. Nikdo jim však nevěnoval pozornost. Bývalých vojáků bylo stejně všude plno, ať zde či v jiných městech. A kdo by také věnoval pozornost řečem, kolujícím po Holešově od pátku 29. listopadu, totiž že bude nějaký randál s Židy*“.<sup>38</sup>

V holešovských hospodách bylo možno vidat vojáky, jak se s některými místními domlouvají na nějaké akci proti Židům. Vojenská nádražní hlídka byla pro jistotu posílena z 20-ti na 40 mužů a dva důstojníky, ale to bylo jediné podniknuté opatření k zabránění nějakým výtržnostem proti Židům v Holešově. Celá akce se rozeběhla 3. prosince.<sup>39</sup>

---

<sup>36</sup> Srov. FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 43 – 44.

<sup>37</sup> Srov. Tamtéž. s. 98.

<sup>38</sup> Tamtéž. s. 47.

<sup>39</sup> Srov. MARADA, Miroslav: Holešov 3. prosince 1918. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Holešova*. Holešov 2010 s. 54.

### 3. 2. Průběh pogromu v roce 1918 a jeho ohlas v tisku

Podle Holuba už do Holešova přijeli vojáci z Ostravy v poděli 2. prosince 1918 a byla jich asi stovka. Tito vojáci zamířili do hostince, kde právě zasedali místní vojáci, kteří byli nespokojeni se současnou situací. Rozvášnění a povzbuzení kořalkou vyrazili do ulic. Vykřikovali různá hesla proti Židům, která se stala signálem pro všech 250 vojáků shromážděných před radnicí. Hlídka s četařem v čele vtrhla do strážnice, jiná skupina přemluvila třicet pět vojáků nádražní stráže, aby se k nim přidali a oni tak učinili.<sup>40</sup>

Aby byl Holešov od okolního světa odtržen a nemohl se dovolat pomoci, tak bylo v úterý 3. prosince 1918 přerušeno telegrafní a telefonní spojení.<sup>41</sup>

*„V půl desáté večer rolník z Horní Moštěnice a řezník František Křupala hlásil četaři Adamčikovi, že telegrafní dráty byly přesně před deseti minutami, tedy přesně v 9 hodin 20 minut přestříženy a telefonní spojení bylo přerušeno. Holešov byl od okolního světa odpojen. Zbraně a ostré náboje byly rozdány. V jedenáct hodin večer 3. prosince 1918 všichni opustily hostinec. Všechno bylo připraveno. Pogrom mohl začít.“<sup>42</sup>*

První zprávy o tom, co se v Holešově událo se veřejnost mohla dozvědět z listu *Haná* [noviny nadstranického zaměření<sup>43</sup>, vycházející v Kroměříži<sup>44</sup>], který ve čtvrtek 5. prosince 1918 přinesl stručné informace.

*„Ve středu ráno roznesly se po městě zprávy, že v Holešově vznikly v úterý večer nepokoje, které nabyly vážné povahy. Mluvílo se o protižidovských výtržnostech, vzniklých tím, že jakýsi Grünbaum vystřelil do lidu. Jelikož bylo telefonické spojení s Holešovem přerušeno, nemohli jsme se o pravé povaze nepokojů přesvědčiti a nutno vyčkati zpráv našeho zpravodaje. Sdělujeme pro dnes, že bylo do Holešova ještě v noci vysláno vojsko z Kroměříže v síle asi 200 mužů. Jak se dovídáme, byl v tuto chvíli (v poledne) již zjednan pořádek.“<sup>45</sup>*

Druhý den v pátek 6. prosince 1918 přišla *Haná* s dalšími informacemi, které již byly konkrétnější. Potvrdila, že bouře byly namířené proti tamním Židům a za jejich

<sup>40</sup> Srov. HOLUB, Ota: *Vztyčte rudý!*. Praha 1975. s. 68.

<sup>41</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. Praha 1998. s. 9.

<sup>42</sup> Tamtéž. s. 9.

<sup>43</sup> FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 109.

<sup>44</sup> [leph.vkol.cz/F/1FYVKKXS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNLS3L4R9R7AFPVHLRQ2-80993?func=full-set-set&set\\_number=004457&set\\_entry=000010&format=999](http://leph.vkol.cz/F/1FYVKKXS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNLS3L4R9R7AFPVHLRQ2-80993?func=full-set-set&set_number=004457&set_entry=000010&format=999), cit. 24. 3. 2012.

<sup>45</sup> *Haná*. 10. 1918. č. 217. z 5. 12. s. 3.



průběhu byly vypleněny a zničeny obchody a židovská obydlí. Při těchto bouřích byli zastřeleni obchodník Grätzer a praporčík Grünbaum.<sup>46</sup>

Zavražděný Hugo Grätzer měl 43 let a do Holešova se zrovna vrátil před čtyřmi dny z vojny. Byl to syn Abrahama Grätzera, jež byl majitelem místní palírny. Druhá oběť Hermann Grünbaum měl pouhých 21 let a byl spolubojovníkem Hugo Grätzera z fronty. Byl synem ovdovělé maloobchodnice Fanny Grünbaumové.<sup>47</sup> Dále byla vážně zraněná jedna služebná a dva vojáci. Po této události se židovského obyvatelstva zmocnilo zděšení a opouštělo město.<sup>48</sup>

Vojsko, které 4. prosince kolem páté hodiny ranní dorazilo do Holešova z Kroměříže, na potlačení výtržníků nestačilo. Město bylo plné spousty lidí, kteří sem směřovali z okolních vesnic na tradiční trh. Mnoho těchto lidí se přidalo k rabujícím.<sup>49</sup> Bralo se vše, co v rozbitých a vyloupených obchodech zůstalo. Na druhém rabování měly hlavní podíl venkovské selky, které přijely na trh. Společně s muži odvážely plně naložené vozy s nábytkem.<sup>50</sup>

*„Bijou Židy!“ Roznesla se zpráva po okolních vesnicích. Rychle se zapřáhli koně. Vozy uháněly k „Židovně“. Stejným směrem utíkaly i ženy. Nesly prázdné pytle a táhly za sebou děti. Aby bylo víc rukou, které unesou víc židovských pokladů. Děcka jsou v těchto věcech dobrá. Neohroženě prolezou tam, kam dospělý nemůže. Jen ať se přičiní, aby ten Mikuláš byl bohatší.“<sup>51</sup>*

Z Kroměříže byla vyslána další posila. Ve městě pak zajišťovalo klid 250 vojáků s 13 důstojníky. Protižidovské bouře byly definitivně potlačeny 4. prosince v poledne. Důležitou roli sehrál příjezd další vojenské jednotky z Brna, která byla nesrovnatelně lépe vybavena než předchozí dvě jednotky z Kroměříže.<sup>52</sup>

Postupně v následujících dnech bylo možné se dozvědět o pogromu i z jiného tisku. Já jsem našla a následně čerpala informace převážně z regionálního tisku. Kromě deníku *Haná* byly nějaké zprávy o holešovském pogromu i v deníku *Našinec* [deník lidové strany, vycházející v Olomouci<sup>53</sup>], *Lidových novinách* [vycházející v Brně<sup>54</sup>],

<sup>46</sup> Srov. Haná. 10. 1918. č. 218. z 6. 12. s. 3.

<sup>47</sup> Srov. MARADA, Miroslav: Holešov 3. prosince 1918. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Holešova*. s. 55.

<sup>48</sup> Srov. Haná. 10. 1918. č. 218. z 6. 12. s. 3.

<sup>49</sup> Srov. FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom..* s. 49.

<sup>50</sup> Srov. Hlas lidu.33. 1918. č. 101. z 10. 12. s. 3.

<sup>51</sup> MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. Praha 1998. s. 27.

<sup>52</sup> Srov. FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 49.

<sup>53</sup> FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 109.

<sup>54</sup> [http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKKXS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-17158?func=full-set-set&set\\_number=004599&set\\_entry=000003&format=999](http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKKXS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-17158?func=full-set-set&set_number=004599&set_entry=000003&format=999), cit. 24. 3. 2012.

*Hlasu lidu* [Orgán České strany sociálně demokratické, vycházející v Prostějově<sup>55</sup>], *Národních listech* [vycházející v Praze<sup>56</sup>] a *Pozorovateli* [katolického zaměření a směřující k lidové straně<sup>57</sup>, vycházející v Kroměříži<sup>58</sup>], kteří nás dále informovali.

Již 7. prosince 1918 přináší deník *Našinec* pro mě zvláštní postoj k holešovskému pogromu, kdy sice na první místo staví, že tyto události je třeba litovat z důvodu „zásadních“, ale zároveň vyzdvihuje to, jak o této události bude psát zahraniční tisk a českému jménu tím bude ublíženo. Dále vyzývá, aby bylo jakýmkoliv dalším výtržnostem zabráněno a holešovský případ se stal ojedinělým.<sup>59</sup> Jakoby více záleželo na české pověsti, než nad tím, že byly zmařeny dva lidské životy a v budoucnu by měly být ochráněny další životy a majetek před dalšími výtržníky.

Mimo jiné v tomto samém čísle *Našince* ze 7. prosince 1918, vyšel rozsáhlý článek s názvem „Židovská otázka“, který pro Židy nevyznívá moc příznivě a mohl nadále negativně ovlivnit smýšlení o Židech u nás. Pojednává o tom, že se Žid nikdy nemůže přizpůsobit národu, ve kterém žije, protože je mu hlavní překážkou to, co činí Žida Židem a to je náboženství. Na konci tohoto článku se píše, že i kdyby se utvořil nějaký samostatný židovský stát, tak nebude moct pojmout všechny Židy a mnoho Židů se ani do svého státu nebude chtít vystěhovat. Článek končí varovným postojem před Židovským národem.<sup>60</sup>

*„K těmto bude nucen náš stát včas zaujati opatrné, spravedlivé, ale neústupné stanovisko, aby moc jejich nemohla se státi škodlivou a nebezpečnou. Toho nelze přehlížeti a proto jest nejvýše důležitě, aby židovská otázka za včas byla luštěna a upravena. Z malé nepatrné jiskry může vypuknouti velký požár a způsobiti ohromných škod.“<sup>61</sup>*

Také dne 7. prosince 1918 přináší *Národní listy* zprávu o holešovském pogromu, která pro budoucí bezpečnost židovských obyvatel vyznívá oproti deníku *Našinec* lépe. Na protizidovské řádění v Holešově reagují zástupci Národní rady židovské předseda doktor Ludvík Singer a tajemník doktor Angelo Goldstein, kteří se dostavili 6. prosince k ministerskému předsedovi doktoru Kramářovi a na toto řádění poukazují a také na hrozící nebezpečí Židům v okolních městech. Žádají přesné vyšetřování věcí a ochranná

<sup>55</sup> <http://noviny.vkol.cz.ezproxy.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?issn=1803-9901>, cit. 24. 3. 2012.

<sup>56</sup> <http://noviny.vkol.cz.ezproxy.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=762&it=>, cit. 24. 3. 2012.

<sup>57</sup> FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 109.

<sup>58</sup> [http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-29594?func=full-set-set&set\\_number=004645&set\\_entry=000002&format=999](http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-29594?func=full-set-set&set_number=004645&set_entry=000002&format=999), cit. 24. 3. 2012.

<sup>59</sup> Srov. *Našinec*. 54. 1918. č. 282. z 7. 12. s. 3.

<sup>60</sup> Srov. *Našinec*. 54. 1918. č. 282. z 7. 12. s. 1.

<sup>61</sup> Tamtéž. s. 1.

opatření pro budoucnost. Ministerský předseda Kramář se vyslovil, že tyto události odsuzuje a také, že se postará o to, aby se v budoucnu neopakovaly.<sup>62</sup>

Dne 10. prosince 1918 píše *Našinec* více detailnější zprávu o průběhu holešovského pogromu a také přináší informace o tom, co vše výtržníci vyrabovali. Kromě dvou obchodů byly všechny vyrabovány tak, že v nich nezůstalo vůbec nic. Nezůstalo pouze při tom. Výtržníci vnikli do židovských příbytků a domácností a pobrali všechno, co tam bylo. Vzali i nábytek, šatstvo, peřiny, nádobí, peníze a to co neodvlekli, tak rozbili. Židům zůstalo pouze to, v čem utekli.<sup>63</sup>

*Haná* si 13. prosince 1918 neodpustila několik poznámek o tom, co vše ve městě selhalo, jak je kvůli tomu nyní město postiženo a také, jak se mohlo předejít druhému rabování, které pokračovalo druhý den ráno. Selhala nádražní stráž se staničním velitelem, ale také mnoho jiných zařízení, především obecní rada. Kdyby se ráno postavilo k východům z města alespoň po jednom člověku, který by oznamoval příjíždějícím venkovanům na trh, že se nekoná a že je přístup do města zakázán, předešlo by se hromadění lidí na náměstí a plenění obchodů ještě za dne. Všichni, kteří nekonali svých povinností, jsou vinní tím, že je město postiženo policejními opatřeními, trpí obchod živnosti a velká vojenská posádka spotřebovává potraviny městu, její vydržování denně stojí tisíce.<sup>64</sup>

*Haná* také v tento den 13. prosince 1918 přinesla seznam jmen těch, kteří byli při demonstracích zatčeni a odvedeni do Kroměříže. Dále uvádí, kde se při prohlídkách po pogromu našly nějaké odcizené věci.<sup>65</sup>

V dalším vydání *Hané* z 20. prosince 1918, které se věnovalo holešovskému pogromu přinesla upozornění, že ve vydání z 13. prosince 1918 jsou nějaké nejasnosti a nesprávnosti, co se týče uvedených jmen osob, které se měly účastnit pogromu a u kterých byl nalezen zcizený majetek. Následně objasňuje, kterých osob se obvinění z demonstrací a krádeže týká.<sup>66</sup>

Také ve vydání z 28. prosince 1918 *Haná* píše, že někteří ze seznamu jmen uvedených v *Hané* 13. prosince 1918 popírají svou účast na plenění a demonstracích a přikládá další seznam jmen těch, kteří se účastnili loupeží a demonstrací. Vyjadřuje se k tomu, že bude mít velkou radost, když obvinění u soudu dokážou svou nevinu.<sup>67</sup> Další

---

<sup>62</sup> Srov. *Národní listy*. 58. 1918. č. 151. z 7. 12. s. 3.

<sup>63</sup> Srov. *Našinec*. 54. 1918. č. 284. z 10. 12. s. 3.

<sup>64</sup> Srov. *Haná*. 10. 1918. č. 224. z 13. 12. s. 3.

<sup>65</sup> Srov. *Tamtéž*. s. 3.

<sup>66</sup> Srov. *Haná*. 10. 1918. č. 230. z 20. 12. s. 3.

<sup>67</sup> Srov. *Haná*. 10. 1918. č. 233. z 28. 12. s. 4.

seznam jmen těch kteří se zúčastnili demonstrací a loupeží přináší *Haná* 3. ledna 1919.<sup>68</sup>

### 3. 3. Mohlo se jednat o bolševiky?

Co se týče tisku, který přinesl nějaké informace o pogromu, tak se z větší části o těchto protižidovských bouřích vyjadřoval tak, že byl způsoben bolševiky. V *Hlasu lidu* vyšel 5. prosince 1918 článek s názvem „*O bolševismu a jiném strachu*“, který právě o bolševismu pojednává. Píše o tom, že tisk utváří pohled důvěřivých lidí na různé věci a také na bolševismus. O bolševismu se vyjadřuje jako hrůze socialismu. Bolševismus je ruským specifikem. Češi staví na pevném státě a když vidí, že velký ruský stát dokázali rozvrátit bolševici, tak směřování proti bolševikům je u nás příhodné. Protisocialistický tisk označuje různé akce, které se u nás staly za znamení bolševismu. *Hlas lidu* se o tom vyjadřuje tak, že je to politická lež, která klame lidi, kteří potom nedokážou rozeznat pravdu od lži. V tomto článku se definuje bolševismus tak, že je ve své metodě radikální akcí revolučního stylu, který se chce domoci vlády terorem a to prý u nás není možné.<sup>69</sup>

Hned 6. prosince 1918 zazní v tisku *Haná* myšlenka, že vojáci, kteří přijeli do Holešova z Ostravy byli ovlivněni bolševismem<sup>70</sup> a také se hovoří o těchto výtržnostech, jako o bolševismu v příloze *Pozorovatele* z 6. prosince 1918.<sup>71</sup>

Podrobnější článek o tom, že to, co se událo z 3. na 4. prosince v Holešově bylo způsobeno bolševiky ve vojenském stejnokroji, kteří přijeli z Ostravska přinesli zprávu *Lidové noviny* 6. prosince 1918. Podle nich bylo přepadení Holešova zorganizováno po vzoru ruských bolševiků.<sup>72</sup> Bolševici v Rusku po vypracování plánu Leninem, který byl zatím v ilegalitě, 7. listopadu 1917 (podle juliánského kalendáře 25. října) učinili převrat, při kterém bolševici svrhli Prozatímní vládu v Petrohradě a chopili se moci.<sup>73</sup>

Toto holešovské přepadení dávají *Lidové noviny* do souvislosti s tím, že se to odehrává ve dnech, kdy se do Čech vrací českoslovenští legionáři, kteří postavili proti ruskému bolševismu pevnou hráz. Také dávají toto přepadení do souvislosti s příjezdem

---

<sup>68</sup> Srov. *Haná*. 11. 1919. č. 2. z 3. 1. s. 3.

<sup>69</sup> Srov. *Hlas lidu*. 33. 1918. č. 99. z 5. 12. s. 1.

<sup>70</sup> Srov. *Haná*. 10. 1918. č. 218. z 6. 12. 1918. s. 3.

<sup>71</sup> Srov. Příloha *Pozorovatele*. 15. 1918. č. 50. z 6. 12.

<sup>72</sup> Srov. *Lidové noviny*. 26. 1918. č. 355. z 6. 12. s. 3.

<sup>73</sup> Srov. ŠVANKMAJER, Milan; VEBER, Václav; SLÁDEK, Zdeněk; MOULIS, Vladislav: *Dějiny Ruska*. Praha: Lidové noviny 2002. s. 332 – 333.

Muna<sup>74</sup>, který byl před válkou tajemníkem prostějovských odborových organizací a přijel v sobotu 30. listopadu 1918<sup>75</sup> z Ruska do Prostějova, kde veřejně vyzýval dělnictvo k bolševismu a teroru. Muna prý na cestě do Prostějova a do Prahy musel projet Ostravskem. Tento článek v *Lidových novinách* končí tím, že Čechoslováci dovedli v Rusku postavit hráz proti bolševismu a bude-li třeba, tak ho pomohou zastavit u nás a holešovský případ zůstane ojedinělým.<sup>76</sup>

O tom, že protižidovské bouře a plenění bylo způsobeno bolševiky, kteří přijeli z Moravské Ostravy se píše i v deníku *Našinec* 7. prosince 1918.<sup>77</sup>

Také 7. prosince 1918 se *Národní listy* o holešovském přepadení vyjadřují tak, že je také měl na svědomí bolševismus, který byl uskutečněn po vzoru ruských bolševiků. Bolševici své pověřené osoby organizují tak, že z jednoho místa vypraví určité skupiny do vzdálenějších míst, kde loupí a vraždí.<sup>78</sup>

### 3. 4. Opatření vzniklá po pogromu

V důsledku těchto protižidovských bouří z 3. na 4. prosince 1918 zakázaly Okresní národní výbor v Holešově, obecní zastupitelstvo a okresní hejtmánství konání veřejných shromáždění, schůzí a průvodu. Uzavírací hodina v hostincích a kavárnách byla stanovena na 17 hodin odpoledne. Bylo také přikázáno zavírat domy a průchody v 18:30 hodin a po této době se mohla vycházet jen ve velmi nutných případech. 12. prosince 1918 okresní hejtmánství posunulo uzavírací dobu hostinců a kaváren na 20 hodin večer a zákaz vycházet ven rovněž po 20. hodině. Ten, kdo by musel být v nějaké nutné záležitosti na ulici po této hodině, musel si povinně opatřit u městského policejního úřadu průkaz a nechat si jej potvrdit u místního vojenského staničního velitelství. Kdyby někdo takový průkaz neměl a byl přistižen po 20. hodině venku, tak mohl být zatčen vojenskou stráží.<sup>79</sup>

22. prosince 1918 byla sestavena komise, která měla za úkol zjistit, ohledat a ocenit škodu vzniklou pleněním a loupením obchodních a obytných místností při výtržnostech protižidovských v Holešově ze dne 3. na 4. prosince 1918. Na základě

<sup>74</sup> Srov. *Lidové noviny*. 26. 1918. č. 355. z 6. 12. s. 3.

<sup>75</sup> Srov. *Hlas lidu*. 33. 1918. č. 99. z 5. 12. s. 1.

<sup>76</sup> Srov. *Lidové noviny*. 26. 1918. č. 355. z 6. 12. s. 3

<sup>77</sup> Srov. *Našinec*. 54. 1918. č. 282. z 7. 12. s. 3.

<sup>78</sup> Srov. *Národní listy*. 58. 1918. č. 149. z 7. 12. s. 2.

<sup>79</sup> Srov. SVÁTEK, Josef: *Pogromy v Holešově v letech 1774 – 1918*. s. 42 – 43.

tohoto zjištění navrhnout výši náhrady nebo okamžité podpory. Předběžná zpráva byla vypracována 24. prosince, ve které bylo konstatováno, že během necelých čtyřadvaceti hodin bylo vydrancováno 51 domů, 26 obchodů, čtyři hostince a palírny. V židovském obecním úřadě byla vytlučena okna, poškozena a vyloupena židovská modlitebna a v šesti obchodech byl založen požár. Celková škoda byla vyčíslena na pět milionů korun.<sup>80</sup>

### **3. 5. Shrnutí holešovského pogromu z tisku ze 3. na 4. prosince 1918**

Holešovskému pogromu se tisk moc nevěnoval a přinášel o něm jen málo informací. Z toho, co tisk o protižidovském pogromu napsal vyplývá, že byl způsoben vojáky, kteří přijeli z Ostravy. Tito vojáci byli podle všeho ovlivněni ruským bolševismem a plenili, kradli v jeho duchu. O tom, proč si vojáci z Ostravy vybrali zrovna Holešov jsem nikde nenalezla žádné informace. Před pogromem popíjeli vojáci z Ostravy v místním hostinci v Holešově, kde se měli na jejich stranu přiklonit po posilnění alkoholem místní obyvatelé Holešova. Jistou roli zde sehrála i dlouholetá nenávisť, kdy se místní obyvatelé k vojákům měli údajně přidat proto, že za první světové války se Židé hlásili k německé národnosti, také prý nebojovali za naši vlast na frontách a v období války měli sedět někde v kancelářích. Vinili je také z toho, že za války předražovali zboží a z udavačství. Ráno 4. prosince se k výtržníkům plenícím v Holešově měli přidat někteří vojáci z Kroměříže, kteří přijeli do Holešova zjednat pořádek. Ani druhá posila z Kroměříže nesjedнала klid, který sjedнала až další posádka z Brna.

---

<sup>80</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. Praha 1998. s. 45.

## 4. Soudní proces

21. července 1919 byl před zvláštním senátem v Olomouci zahájen proces se zločinci ze dne 3. a 4. prosince, kteří v Holešově místním Židům vykrádali domy, byty, obchody, skladiště, také stříleli a vzniklo několik požárů. Obžalovaných bylo 15 a hájili je olomoučtí advokáti doktor Bartoněk, doktor Vaněk a doktor Smrčka. Poškozené Židy zastupoval doktor Donath a předsedou senátu byl doktor Nešvera. Divisní soud v Brně zahájil vyšetřování proti vojákům.<sup>81</sup>

Obžalováni byli: „*stolařský pomocník František Bakala, nádeník Stanislav Hlušík, zedník Alois Holík, rolník Jan Houžva, sladovník František Hradil, dřevoobráběč Rudolf Janovský, řezník František Křupala, Bohumil Křupala, kočí František Lajda, tovární dělník a toho času vojín u 3. pluku v Kroměříži Karel Nevřala, rolník Antonín Očadlík, truhlář Lazar Prusenovský, stolař Leopold Prusenovský, tovární dělník František Šenkyřík a nádeník Alois Šenkyřík*“.

Tito obžalováni byli obviněni: „*z úmyslného poškození státního telefonu a telegrafu, z dokonalé loupeže, že s více ozbrojenými lidmi vtrhli do domů, bytů, obchodních, živnostenských i továrních místností a tam vykonali násilí dílem na jejich majitelích a jejich domácích lidech, dílem na jejich majetku, že odňali, ozbrojence jsouce puškami a jinými zbraněmi, uzamčené nemovitosti, peníze, skvosty, prádlo, šatstvo, zařízení bytů a obchodů, že patrolovali na ulicích a postavili se ve střelecký roj, aby pachatelům pomáhali. Žaloba obsahovala 78 stran*“.<sup>82</sup>

Do vazby jich bylo vzato čtrnáct, protože patnáctý Karla Nevřala zmizel a ani se mu nepodařilo doručit předvolání.<sup>83</sup>

Soudnímu procesu s účastníky protižidovského pogromu se tisk věnoval pouze minimálně. Tisk o tomto procesu přinesl většinou jen stručné informace, které byly nejvíce podávány v jednom krátkém článku.

Zprávu o soudním procesu přinesl například 24. července 1919 *Hlas lidu*. O procesu informuje pouze v té míře, že se koná v Olomouci, jak dlouho potrvá a že výtržnosti, které proběhly 3. a 4. prosince 1918 byly připravovány.<sup>84</sup>

Deník *Haná* 1. srpna 1919 stručně shrnuje, co se při posledním pogromu odehrálo. Tvrdí, že v Holešově plenili vojáci a civilisté za hlavního vedení vojinů

<sup>81</sup> Srov. Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. Holešov: F. J. Balatka 1919. In: FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. Kroměříž 1996. s. 147 - 150.

<sup>82</sup> MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. s. 54.

<sup>83</sup> Srov. Tamtéž. s. 55

<sup>84</sup> Srov. *Hlas lidu*. 34. 1919. č. 84. z 24. 7. s. 3.

Adamce a Koláře. Rozsudek nad občanskými osobami vynese krajský soud v Olomouci a vojáky bude soudit vojenský soud.<sup>85</sup>

Stejně tak 1. srpna 1919 deník *Našinec* přinesl další informace ohledně holešovského procesu, při kterém bylo vyslechnuto 104 svědků a z toho 3 dvakrát. Na závěr uvádí, jaké padly tresty pro obžalované při vynesení rozsudku.<sup>86</sup>

#### 4. 1. Výslech svědků

Výslech svědků a účastníků protizidovského pogromu z 3. na 4. prosince roku 1918 v Holešově probíhal od 21. července 1919 do 29. července roku 1919 před krajským soudem v Olomouci.

**První den přelíčení** započal 21. července 1919 v pondělí. Byly projednány rodokmeny obžalovaných a odpoledne začal výslech těchto obžalovaných, který nepřinesl žádné nové informace. Tento den uváděli obžalovaní své protokolové výpovědi. Někteří připouštěli svou účast na plenění, ale popírali nařknutí z toho, že byli v čele oddílu, který vnikal do bytů.

Obžalovaný František Bakala popíral svou vinu, ale proti němu vypovídali obžalovaní Jan Houžva a Bohumil Křupala, že přeřezal telegrafické dráty.

František Hradil udává, že se bouří účastnil v opilství a také Jan Houžva uvádí, že byl opilý a na městě vzal několik „hader“, protože je brali všichni a myslí si, že za pár „hader“ nebude trestán.

Alois Holík se necítí být vinen, mstil se prý za to, že Židé mohli vyvážet z Holešova špek a Stanislav Hlušík popřel svou vinu.<sup>87</sup>

---

<sup>85</sup> Srov. Haná. 11. 1919. č. 148. z 1. 8.

<sup>86</sup> Srov. Našinec. 55. 1919. č. 174. z 1. 8. s. 3.

<sup>87</sup> Srov. Protizidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. In: FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 150 – 151



**Druhý den přelíčení** 22. července 1919 se pokračovalo ve výslechu obžalovaných.

Obžalovaný Rudolf Janovský byl obviněn z toho, že přesekal dráty, ale popírá svou vinu. Spoluobžalovaný Jan Houžva, na něj ale udává, že ho viděl, jak od Grünů utíká s penězi.

František Křupala se také necítí být vinen, ale u něj doma se našlo množství peněz a četné předměty.

František Hradil tvrdí, že nikde nebyl a s Janem Houžvou se prý pouze domlouval o krádeži kozy u Cecílie Horákové.

Leopold Prusenovský říká, že byl doma, jen když slyšel venku melu, tak vyšel na ulici bez kabátu. Při tom neviděl žádného z obžalovaných až na Jana Houžvu.

Lazar Prusenovský všechno popřel, že prý nikde nebyl. Proti němu vypovídá Jan Houžva, že prý byl u Grüna a měl revolver.

Poté byl přečten dopis, který napsala manželka Houžvi a ve kterém svému muži připomíná, aby nevypovídal proti druhým a nepřitěžoval sobě ani jiným.<sup>88</sup>

*„ Aby nezapomněl, že všichni obžalovaní mají příbuzné a přátele na svobodě a ti se k ní chovají podle toho, co on, její muž Jan Houžva, proti ostatním vypovídá. “<sup>89</sup>*

Tento dopis byl propašován do věznice, ale našel jej Prusenovský a odevzdal soudu. Proti Janovi Houžvovi vypovídá jako svědek vězeň Šebesta z Přerova, který tvrdí, že se Houžva s Antonínem Očadlíkem ve vězení domlouvali, jak mají vypovídat.

Obžalovaný František Šenkýřík se prý dostal do davu náhodou u kostela a odtud směřoval k radnici, kde dostal do rukou pušku, ale přes opilost si nepamatuje od koho.

Další obžalovaný Alois Šenkýřík prohlašuje, že je nevinný a u Grüna si prý vyprosil trochu kořalky, nic víc po něm nechtěl. Popírá svou účast na demonstracích.

Den skončil čtením protokolů poškozených, některých svědků a udání četnictva.<sup>90</sup>

**Třetí den přelíčení** ve středu 23. července 1919 pokračoval výslech dalších svědků.

Z výpovědi policejního správce Karla Kotoučka a hodináře Nováka bylo dobře vidět, jaké rozechvění bylo v Holešově mezi lidem proti Židům. Nenávist proti nim se

<sup>88</sup> Srov. Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. In: FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 151.

<sup>89</sup> MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. s. 64.

<sup>90</sup> Srov. Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. In: FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 151 – 152.

za války nahromadila. Vypovídají, že Židé zůstávali doma a nesloužili za vlast, udávali a provokovali.

Další svědek četnický strážmistr Dvořák vypovídá o odzbrojování četnictva a policie na radnici.

Staniční mistr Bittner vypovídá o přerušení telegrafického telefonního spojení. Telegrafní dozorce Karel Kindl chtěl přerušení opravit, ale vojáci ho ohrožovali na životě.

Další svědek Brázdil vypovídal, že již v pondělí odpoledne potkal dva cizí vojáky, jak se domlouvají na Židy, na to upozornil některé Izraelity.

Během dne vypovídají další svědci.<sup>91</sup>

*„Bedřich Novák, hodinář v Holešově, vypravuje, že asi 3 až 5 dnů před demonstracemi přišel k němu do obchodu z rána Houžva a tázal se ho: „Co bude se Židy, že se to tak nesmí nechat!“ To, co Židé za války v Holešově tropili, muselo vésti k rozrušení proti nim a všeobecně se vědělo, že k demonstracím dojde. Správce místního hejtmanství se zástupci politických stran se domluvili, že se postaví proti mínění lidu, jenž byl nanejvýš roztrpčen proti Židům a chtěl se na Židech pomstít. Židé za války žádali, aby se lidé učili německy, denuncovali, demonstrovali proti Čechům. Člověk nemohl ani jít na ulici, svědek sám nebyl půl roku venku.“<sup>92</sup>*

Rolnický syn v Holešově Ludvík Bakalík vypověděl, že se v onen den 3. prosince 1918 sešel s Janem Houžvou u Očadlíků. Později tam přišli vojáci, kteří hrozbami donutili Antonína Očadlíka a Jana Houžvu, aby šli s nimi, jinak že se jim stane to samé to, co ostatním. Také v hostinci u Gluthartů vojáci ohrožovali puškami ty, kteří je nechtěli poslouchat. Stejně tak Alois Janalík potvrzuje, že vojáci výhrůžkami nutili civilisty, aby plnili jejich rozkazy. V noci se setkal s Antonínem Očadlíkem, který byl opilý a jemu dal také pít. Domů se už vrátili úplně opilí. Zcela určitě ví, že ten samý vojín, který civilistům vyhrožoval a posílal je řezat dráty u Gluthartů vykřikl: *„Hr na Židy! Všichni ven!“*

V tento den svědčili také další svědci a mezi nimi byli například i Amálie Zimáčková, Flóra Bachnerová, Marie Pískalová, sestra obžalovaného Bakaly Marie Bakalová a další.<sup>93</sup>

---

<sup>91</sup> Srov. Tamtéž. s. 152 – 153.

<sup>92</sup> Tamtéž. s. 154.

<sup>93</sup> Srov. Tamtéž. s. 154 – 155.

**Čtvrtý den přelíčení** byl čtvrtek 24. července 1919 a nadále pokračoval výslech svědků. Při výslechu objevili, že mnoho svědků je přítomno v soudní síni a poslouchají před tím, než jdou k výslechu. To odporuje trestnímu řádu. Někteří mají zařídáno, že u soudu mají své příbuzné, kteří si dělají poznámky, které pak svědkům sdělují.

Výslech svědků byl zahájen výslechem Terezie Kappové, která udává, že vůdcem tlupy, která po její matce násilně žádala peníze a úplně ji vykradla, byl František Bakala. Poznala ho až v soudní síni i bratry Křupaly, kteří dostali podíl z ukradených peněz.<sup>94</sup>

*„Vyprávěla, jak její matka přikázala, aby se schovala ve svém pokoji. Jak to nevydržela, protože slyšela chlapské hlasy a matčin křik. Když vběhla, viděla, jak Bakala kroutil matce ruce za záda. Jak se na ni chlapi vrhli, povalili ji na zem a...“<sup>95</sup>*

O plenění u Sala Nasche byl vyslechnut majitel obchodu a jeho syn, ale výpovědi obou si odporují a syn líčí událost jinak než ve vyšetřování.

Tento den vypovídal také 81letý otec zavražděného Huga Grätzra Abraham Grätzr, jehož ráno upozorňovali služky, syn i choť, že se bude plenit, ale nevěřil tomu. Pleniči zavražděný syn Hugo byl doma teprve čtyři dny z vojny a měl převzít obchod. Mezi drancujícími poznal Šenkyříky. Kdo syna zastřelil neví. Jakmile vnikli pleniči do domu, tak jim vyšel syn Hugo vstříc, jen aby otci neubližovali, že donese klíče a všechno jim vydá. Pleniči žádali, aby také otevřel svou knihovnu. Hugo jim vyhověl, ale v tom se ozvala rána a syn padl k zemi. Byl raněn do břicha a zemřel na vykrvácení. Svědek svůj výslech přerušoval častým pláčem. Když se ho předseda zeptal jaká je jeho škoda, tak odpověděl, že ji nelze nahradit a jeho syna mu nikdo vrátit nemůže.

Kateřina Grätzrová, matka zastřeleného Huga Grätzra a manželka továrníka lihovin Abrahama Grätzra v Holešově, mezi davem poznala oba Šenkyříky, kteří měli pušky s bodly. U nikoho nebylo tak pleněno, jako u nich.

U Grätzrů v nálevně byla zraněna střelnou ranou do nohy dělnice Anežka Gibasová. Vypovídala, že se šla k Grätzrům podívat poté, co se hlukem probudila. Byla postřelena v jídelně, ale oba Grätzrovi a další svědkyně Střužková to popírají. Její protokol odporuje výpovědím před senátem.

Mimo jiné další svědci vypovídají, že v noci viděli Františka Šenkyříka. Stolař Hubert Elšík viděl Šenkyříka s puškou, Marie Nevrtková ho též viděla s puškou u

---

<sup>94</sup> Srov. Tamtéž. s. 155.

<sup>95</sup> MIROVSKÁ, Inna. *Den pěti světél*. s. 76.

kostela. Dále ho viděly Marie Gibasová, která ho potkala před sochou na náměstí a dělnice Anna Skopalová jej také potkala.

Obchodník se smíšeným zbožím Ludvík Nasch vypovídá, že asi tři dny před demonstracemi upozorňoval na to, že se něco chystá na Židy, komisaře Bernovského. Pleniči u něj vypáčili dveře a jeho byt vyloupili. Později přišel Stanislav Hlušík se čtyřmi vojíny, pistolí na něj mířil a žádal peníze. Nasch u sebe neměl moc peněz, dal mu je, ale to se Hlušíkovi zdálo málo, proto mu odevzdal klíče od pokladny a obchodu, aby si tam vzal, co chce. Jeho obchod i byt byl úplně vydrancován. Ve čtvrtek byl ještě obchod vypálen. Práví, že na vojně bylo sto Židů a z nich třináct zemřelo a padlo. Neskrývali se tedy a neobchodovali na černo více nežli jiní. V Holešově obchodoval na černo kde kdo, až na malé výjimky. Na otázku, zda může říci, jestli Češi donášeli a zejména na Židy, nejmenuje ani jediný případ.<sup>96</sup>

**Pátý den přelíčení** v pátek 25. července 1919 soud vyslyšel další svědky. Předseda dal ukázat svědkům na stole ležící předměty, které pocházejí z loupeží. Mnoho z nich poznalo svůj majetek a soud jim dovolil, aby si je vzali domů s podmínkou, že na požádání soudu je předloží.

Svědék Mořic Grun vypravuje, jak se u něj loupilo. On byl prvním, u něhož tlupa plenila. O půl dvanácté v noci vnikla do jeho bytu tlupa spousty lidí, kteří všechno vydrancovali a také se zmocnili lihovin. Vydrancovali ho tak, že si dokonce musel půjčit postele. Asi za hodinu za ním přišel Alois Šenkyřík s vojákem, při tom na něj mířil pistolí a hrozivým tónem žádal kořalku. Poté k němu přišel ještě dvakrát a znovu žádal kořalku.

V tento den svědčil také strážník Picek a vypravoval, jak za války Židé provokovali na trhu a Čechům se smáli, že se ještě po vojně rádi budou učit německy atd.

Vypovídá i manželka Grätzera, že mluvila s vůdcem roty, který pravil, že byl v bolševické rotě, a že Židé musí být vyhubeni, protože zavinili válku.

Dále vypovídají další svědci a mezi nimi byla i Emílie Bonarová, Rosalie Braunová, Josef Sus, Emilie Hošková a Bertold Zwillinger a další.<sup>97</sup>

---

<sup>96</sup> Srov. Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. In: FIŠER, Zdeněk. *Poslední pogrom*. s. 155 – 158.

<sup>97</sup> Srov. Tamtéž. s. 158 – 161.

**Šestý den přelíčení** 26. července 1919 byla sobota a pokračoval výslech dalších svědků bez ohledu na poškozené Židy, kterým v sobotu jejich náboženství zakazuje se účastnit prací, včetně práce soudů. Zato s ohledem na ostatní, kteří následující den v neděli mají mít volno a odpočívat. Výslech byl zahájen továrníkem Ludvíkem Beerem.<sup>98</sup>

*„Svědék Ludvík Beer: Žid v sobotu sice nesmí mluvit ani o práci ani o penězích, ale továrník Ludvík Beer hned uvedl, že jeho škoda činí 400 000 korun. Vyprávěl, jak někdo v davu na něm chtěl 20 000 korun. Ale továrník je v té chvíli neměl a slíbil, že mu napíše šek. Těch 20 000 korun slíbil jednomu. Jenže pak do továrny vrhly stovky lidí – vojáci, civilisti, muži, ženy, ba i děti. Kde by vzal tolik peněz, aby se vykoupil? Těch lidí se přihnalo tolik, že dokonce ráno, když se oddílům vojska začínalo dařit ve městě zvládat pogrom, se v jeho továrně pořád drancovalo. V poledne začala továrna hořet. Nikdo nechtěl hasit požár, dokud lidem nedá dobrý oběd... Nevíte jak se dá nakrmit tolik lidí? Když je všechno zničeno a celá továrna hoří? Vyrabovali všechny zásoby potravin. Když se blížilo vojsko, rozbili všechno, co nestihli odnést. Továrna byla vydrancována tak, že několik měsíců byla mimo provoz. Byly poškozeny stroje, zničeno veškeré vybavení, vytlučena okna, vylomeny dveře, vyhořel strop.“<sup>99</sup>*

Dále probíhal výslech dalších svědků jako byli Josef Mikulík, Božena Pumperlová, Marie Večeřová, Marie Šenkyříková, Josef Šenkyřík, Klára Bergová, manželka obžalovaného Holíka Marie Holíková se svědectví vzdává, Terezie Křupalová a další.

Vypovídal i otec obžalovaného Antonína Očadlíka Alex Očadlík, že kolem deváté hodiny k nim přišel Lajda s Houžvou, později se dostavili vojáci, kteří výhrůzkami žádali, aby syn šel s nimi. Syn si vzal pušku, kterou měl z vojny a šel. Vrátil se až k ránu opilý.

Také manželka obžalovaného Jana Houžvi Marie Houžvová vykládá, že k nim večer přišli vojáci a donutili jejího manžela, aby šel s nimi na schůzi ke Gluthartům. Muž přišel domů mezi dvanáctou a jednou hodinou s nějakými věcmi a zase odešel. Vrátil se až o půl šesté ráno. Prý už poprvé byl opilý, protože si prozpěvoval.

Tento den byl také čten protokol poručíka Oldřicha Beneše o zatknutí bratří Křupalových a nálezů ukradených předmětů u nich. Zatkl také vojáků a Antonína Očadlíka, který mu však z transportu utekl.

---

<sup>98</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. s. 95.

<sup>99</sup> Tamtéž. s. 95 – 96.

Šestý den přelíčení státní zástupce rozšiřuje žalobu proti Leopoldu Prusenovskému, který dosud nebyl žalován.<sup>100</sup>

**Sedmý den přelíčení** jest pondělí 28. července. Dopoledne byly čteny spisy a probíhal výslech dalších svědků.<sup>101</sup>

*„Svědék František Matlocha, tovární dělník v Holešově, probudil se a šel do města, kde u Židovského kostela potkal Bohumila Křupalu. Byl ve veselé náladě, ale neví, zda to bylo účinkem alkoholu nebo že by byl měl z drancování takovou radost jako svědek. Ten, kdo zná v Holešově poměry, jak se Židé za války chovali, byl rád, že se jim tak děje. Židé přepláceli na trzích veškeré zboží, na vojně byli jenom v kancelářích. na otázku státního zástupce, zda má radost, nič-li se jinému majetek, praví: „Válka nás tomu naučila!“ Svědek přišel později k Naschům, když již se drancovalo. Stál tam i Bohumil Křupala, jenž také jenom pozoroval, jak se odnáší.“<sup>102</sup>*

Ze svědků byl dále vyslýchán například Alois Talaš a Bedřich Grätzer.<sup>103</sup>

**Osmý den přelíčení** bylo úterý 29. července 1919. Dopoledne byl vyslýchán jeden svědek a odpoledne byl vyslechnut poslední svědek pekařský pomocník František Hlobil a čtení spisů a soudních protokolů bylo ukončeno. Ještě dopoledne začal mluvit státní zástupce a odpoledne promlouvali obhájcové obviněných. Všichni obhájci odmítali nároky poškozených.

Ze čtených spisů protokolů soudní komise vyplývá, že nejhůře a nejvíce byl vypleněn byt Grunbaumové, který už nebyl způsobilý k obývání. Byl čten i protokol četaře Malovaného, který vypověděl, že celé drancování vedl četař Adamčík.

Poté měl řeč státní zástupce doktor Boria, který se odvolává na obsáhlou a dobře zdůvodněnou žalobu, jejíž fakta nebyla průvodním řízením vyvrácena. Sice nastaly jisté změny, ale ty nemohou přesvědčivě působit na soud ani vinu obžalovaných. Pravil, že téměř všichni obžalovaní byli opilí, ale snad v době spáchání trestného činu opilí nebyli. Dále připouští, že ve městě byla nevraživost vůči Židům, to ale nemůže být pohnutka k tomu páchat zločiny.

Zástupce poškozených účastníků doktor Donath praví, že to, co se stalo při prosincových událostech v Holešově je nesmazatelnou skvrnou na těle Československé

<sup>100</sup> Srov. Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. In: FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 161 – 163.

<sup>101</sup> Srov. Tamtéž. s. 164.

<sup>102</sup> Tamtéž. s. 164.

<sup>103</sup> Srov. Tamtéž. s. 164.

republiky. Příčinou drancování byla nesmiřitelná zášť části holešovského obyvatelstva proti Židům. Také popírá, že jsou pravdivé výčitky proti Židům a kdyby Židé v Holešově byli jenom lotři, tak lid nemůže být jejich soudcem. Probírá jednotlivé případy poškozených Židů a žádá pro ně přirknutí náhrady.

Obhájce obžalovaných doktor Bartoněk nepovažuje obžalované za hlavní viníky, ale svedené. Hlavní příčinu je třeba hledat v chování Židů za války. Demonstrace způsobili vojáci, kteří je připravili a provedli. Svědecké výpovědi a zejména poškozených proti obžalovaným za nejasné, často si odporují a nic nedokazují. Obhájce poukazuje na polehčující okolnosti obžalovaných a prosí, aby jim případný trest byl vyměřen co nejmenší.

Obhájce doktor Smrčka říká, že tyto násilné činy lze vysvětlit a pochopit. Mělo to své důvody, vydrancování byli pouze Židé, kteří v Holešově mají svou vlastní obec a téměř všichni se hlásí k Němcům. Vyvrací žaloby proti jeho klientům a domnívá se, že vina obviněných není prokázána.

Obhájce doktor Vaněk prokazuje, že holešovští Židé udávali a ukazuje to na dvou příkladech, kdy se okresní komisař Bernovský po rozmluvě s dvěma Židy v Holešově se rázem ocitl ve vyšetřování.<sup>104</sup>

## 4. 2. Vynesení rozsudku

**Poslední den přelíčení** se konal ve čtvrtek 31. července 1919. Byla uznána vina u třinácti obžalovaných a z nich byl v průměru každý odsouzen jen na dva roky vězení. Většina svědků tvrdila, že byli obžalováni úplně opilí a podle zákona je opilost polehčující okolnost. Právnímu zástupci, který hájil poškozené Židy, nepřihlížel soud náhradu za zastupování. Poškození Židé, kteří se domáhali svého práva opět museli platit.<sup>105</sup>

Z těchto třinácti byli uznáni vinnými:

Stanislav Hlušík, který byl odsouzen na 5 let do těžkého žaláře, k pokutě 10 korun a ke ztrátě volebního práva.

---

<sup>104</sup> Srov. Tamtéž. s. 164 – 168.

<sup>105</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. s. 115 – 116.

Leopold Prusenovský odsouzen na 4 roky do těžkého žaláře, k pokutě 10 korun a ke ztrátě volebního práva.

František Křupala byl odsouzen do těžkého žaláře na 3 a půl roku, k pokutě 10 korun a ke ztrátě volebního práva.

Bohumil Křupala odsouzen do těžkého žaláře na 3 roky, k pokutě 10 korun a ke ztrátě volebního práva.

Rudolf Janovský byl odsouzen na 1 rok do těžkého žaláře a k pokutě 10 korun.

Lazar Prusenovský odsouzen do těžkého žaláře na jeden rok.

František Šenkyřík byl odsouzen do těžkého žaláře na 1 rok a k pokutě 10 korun.

Alois Šenkyřík odsouzen k trestu 21 měsíců do těžkého žaláře a ke ztrátě volebního práva.

Antonín Očadlík do těžkého žaláře byl odsouzen na 18 měsíců, k pokutě 10 korun a ke ztrátě volebního práva.

František Bakala byl odsouzen na 15 měsíců do těžkého žaláře.

Jan Houžva byl také odsouzen do těžkého žaláře na 15 měsíců.

Alois Holík odsouzen na 13 měsíců do těžkého žaláře, k pokutě 10 korun a ke ztrátě volebního práva.

František Lajda odsouzen na 8 měsíců do těžkého žaláře a ke ztrátě volebního práva.<sup>106</sup>

### **Vynesení rozsudku nad vojáky**

5. listopadu 1919 byl u divizního soudu v Olomouci vynesena rozsudek. Vojenské zastupitelství v Olomouci obžalovalo Bedřicha Koláře, Jana Zichu, Jaroslava Košuta, Antonína Adamčíka a další, celkem 21 důstojníků, poddůstojníků a vojáků ze zločinu loupeže, krádeže a veřejného násilí. Veřejnost u divizního soudu nebyla přítomna. Vojenští vyšetřovatelé došli k závěru, že výtržnosti byly vojensky organizovány a celý plán těchto výtržností byl předem promyšlen a domluven, také bylo stanoveno, že výtržnosti budou mít plán protimajetkový.

Zichovi a Kolářovi byl stanoven trest na 3 roky těžkého žaláře. Antonín Adamčík byl odsouzen na 8 let těžkého žaláře. Josef Novák byl odsouzen k trestu 10 let těžkého žaláře.

Také už bylo známo, že mladého Grünbauma zabil voják Josef Novák.<sup>107</sup>

---

<sup>106</sup> Srov. Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. In: FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 168 – 169.

<sup>107</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. s. 124 – 125.



### 4. 3. Náhrada škod

V Holešově se s vyšetřováním výše škod, kterou Židé utrpěli při pogromu ze 3. na 4. prosince nespěchalo. Vzniklá komise k určení náhrady vzniklých škod byla sestavena z jedenácti osob včetně znalců i dvou Židů Viléma Berga a Salomona Zwillingera. K první poradě, aby zjistila výši škody se sešla až teprve 20. ledna 1919. Komise měla k dispozici předběžnou zprávu četníků, kteří podle vyjádření samotných postižených orientačně zjistili utrpěné škody. Ta byla u 73 osob zjištěna na celkem 5 346 497 korun.<sup>108</sup>

Komise prověřila každou položku, kterou poškození Židé uvedli a její konečnou cenu několiknásobně zmenšili. Údajně měli členové komise tajný přípis z ministerstva, ve kterém bylo, že<sup>109</sup> *„každá větší částka bude považována za nepravdivě přemrštěnou a posuzována jako pochybená a podléhající speciálnímu zkoumání objektivní kvalifikované komise“*.<sup>110</sup>

Celkově prohlédla komise 56 obchodů a bytů. Upozorňovala, že v uvádění škod Židé spíše uváděli vyšší částky. V závěrečné zprávě komise uváděla, že doporučuje u celkem 78 osob vyplatit souhrnnou částku 2 627 725 korun. Považovala to za lépe odpovídající odhad skutečnosti, než údaje získané od četníků. Tato závěrečná zpráva komise byla odeslána na ministerstvo vnitra a to 10. dubna 1919 po jednání ministerské rady zaujalo stanovisko, že<sup>111</sup> *„stát je ochoten – jakkoliv tu není ani přímého ani nepřímého právního závazku – přispěti k náhradě škod způsobených těmito výtržnostmi, a že se ministerstvu vnitra ukládá, aby podalo konkrétní návrh na povolení státního příspěvku v určitém obnosu“*.<sup>112</sup>

Ministerstvo bylo ochotno povolit 600 000 korun, nejvíce však 2 000 000 korun. Nakonec ale ministerstvo vnitra 20. října 1921 povolilo uhradit škodu způsobenou pogromem pouze 17 osobám a to v celkové výši 90 075 korun!<sup>113</sup>

*„Odškodnění obdrželi: Ludvík Berg, Marie Gebauerová, Anežka Grygarová, Jana Haasová, Jana Grünbergová, Leopold Knöpfelmacher, Mořic Kulka, Štěpánka*

<sup>108</sup> Srov. FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 102.

<sup>109</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél*. s. 126.

<sup>110</sup> Tamtéž. s. 126.

<sup>111</sup> Srov. FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. s. 103 - 104.

<sup>112</sup> Tamtéž. s. 104.

<sup>113</sup> Srov. Tamtéž. s. 104 – 106.

*Lukasová, Leopold Lustig, Růžena Mayerová, Leopold Meisel, Anna Michalovská, Salomon Nasch, Jetti Ochsová, Františka Schimmerlová, Kamila Schindlerová, Terezie Zlámalová.*“<sup>114</sup>

Poskytnutý příspěvek byl přidělen po pečlivém zvážení jen ve výši, která byla nezbytná pro částečnou záchranu hospodářské existence poškozených. Poškození Židé, kteří nedostali žádné odškodnění posílali žádosti a prosby na úřady, ale žádosti se jim vracely zamítnuté a odškodnění se nedočkali. Nakonec to většina Židů vzdala. Následně se ve dvacátých letech z Holešova odstěhovala většina Židů.<sup>115</sup>

---

<sup>114</sup> Tamtéž. s. 106 – 107.

<sup>115</sup> Srov. MIROVSKÁ, Inna: *Den pěti světél.* s. 130 – 132.

## Závěr

V této práci jsem se zabývala pogromem v Holešově v roce 1918. Snažila jsem se dát prostor různým zprávám o Židech v Holešově, ať už kladným nebo záporným. Informace jsem čerpala jak z knih, tak ze soudobého tisku z roku, ve kterém se poslední protizidovský pogrom odehrál. O posledním pogromu tisk nepřinášel mnoho informací. Pokud již o pogromu noviny psaly, tak pogromu věnovaly většinou jen jeden krátký článek, z kterého se veřejnost nemohla dozvědět podrobnější zprávu o jeho celém průběhu a co se přesně odehrálo.

Informace o židovské komunitě v Holešově jsem nacházela převážně záporné. Většinou to bylo dáno špatnými zkušenostmi s Židy za první světové války, jako například předražování zboží, udavačství, hlášení se k německé národnosti a to, že nebojovali za naši vlast, které pak vyvrcholily při onom pogromu z 3. na 4. prosince v roce 1918. Tohoto pogromu se neúčastnili pouze místní, kteří by si s Židy vyřizovali účty za jejich předešlé činy, ale bylo to o to horší, že se jich účastnili i cizí lidé a především pak vojáci.

V dnešní době je to pro mě něco nepředstavitelného, že se vůbec taková rozsáhlá a zruďná výtržnost, při které zemřeli dva lidé, mnoho lidí přišlo o svůj majetek a nejednalo se pouze o bohaté Židy, mohla stát. Tento pogrom byl hrozným činem, který se neměl stát. Lidé, jakožto inteligentní tvorové, by si mezi sebou neměli takovým způsobem vyřizovat účty. Proto doufám, že se už nikdy nebude něco takového opakovat.

## Anotace

<b>Jméno a příjmení:</b>	Eva Herecová
<b>Instituce:</b>	Katedra církevních dějin a křesťanského umění CMTF UP v Olomouci
<b>Vedoucí práce:</b>	PhDr. ThLic. Jitka Jonová, Th.D.
<b>Název práce:</b>	Židé v Holešově. Pogrom v Holešově v roce 1918.
<b>Název v angličtině:</b>	The Jews in Holešov. Pogrom in Holešov in 1918.
<b>Anotace práce:</b>	Práce seznamuje s historií Židů v Holešově. Podrobněji se věnuje pogromu v roce 1918 v Holešově, jeho příčinám, průběhu, ohlasu na něj v tisku a soudnímu jednání s účastníky protižidovských výtržností.
<b>Klíčová slova:</b>	Holešov, Židé, pogrom, rok 1918
<b>Anotace v angličtině:</b>	Thesis is about history of Jews in Holešov. Attention is specifically focused on the pogrom in 1918 in Holešov, its causes, course, response in the press and trial with participants of anti-Jewish riots.
<b>Klíčová slova v angličtině:</b>	Holešov, Jews, pogrom in 1918
<b>Počet příloh:</b>	11
<b>Počet stran:</b>	39
<b>Jazyk práce:</b>	čeština

## Použité prameny a literatura

### Knižní citace:

- ČERNÝ, Bohumil: *Justiční omyl /Hilsneriáda/*. Praha: Magnet – Press 1990.
- ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda 1999.
- FIŠER, Zdeněk: *Poslední pogrom*. Kroměříž. 1996.
- HLOŠEK: *Židé na Moravě*. Brno 1925.
- HOLUB, Ota: *Vztyčte rudý!*. Praha: Naše vojsko 1975.
- KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Holešova*. Holešov 2010.
- MACHOVSKÝ, Jan: *Vítejtev Holešově, vítejte na Holešovsku: turistický průvodce*. Holešov 2006.
- MARADA, Miroslav: Holešov 21. října 1899. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské památky Holešova*. Holešov 2010.
- MARADA, Miroslav: Holešov 3. prosince 1918. In: KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Holešova*. Holešov 2010.
- MIROVSKÁ, Inna. *Den pěti světel*. Praha: Votobia 1998.
- PÁLKA, Petr: Konec Židovského města a vznik jednoho Holešova. In: *Židé a Morava*. Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané v muzeu Kroměřížska dne 11. listopadu 2009. Kroměříž 2010.
- PÁLKA, Petr: Postavení holešovských Židů v polovině 17. století a Rottalovo „židovské privilegium“. In: *Židé a Morava*. Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané 11 listopadu 1998 v Kroměříži. Kroměříž 1999.
- PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer 1993.
- Protižidovské bouře v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918. Holešov: F. J. Balatka 1919. In: Fišer, Zdeněk: *Poslední pogrom*. Kroměříž 1996.
- PUMPRLA, Stanislav: Židovské město Holešov. In: *Zpravodaj: Komise oslav 700 let města Holešova*. Holešov: Městský národní výbor, 1971 – 1972.
- SVÁTEK, Josef. Pogromy v Holešově v letech 1774 – 1918. In: *Židovská ročenka*. Praha 5740 (1979/1980).
- ŠVANKMAJER, Milan; VEBER, Václav; SLÁDEK, Zdeněk; MOULIS, Vladislav: *Dějiny Ruska*. Praha: Lidové noviny 2002.

**Použitá periodika:**

Haná

Hlas lidu

Národní listy

Našinec

Lidové noviny

Příloha Pozorovatele

**Internetové zdroje:**

*Vědecká knihovna v Olomouci. Haná.* citováno dne 2012-03-24. Dostupné na:

[http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-17158?func=full-set-set&set\\_number=004599&set\\_entry=000003&format=999](http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-17158?func=full-set-set&set_number=004599&set_entry=000003&format=999)

*Vědecká knihovna v Olomouci. Hlas lidu.* citováno dne 2012-03-24. Dostupné na:

<http://noviny.vkol.cz.ezproxy.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?issn=1803-9901>

*Vědecká knihovna v Olomouci. Národní listy.* citováno dne 2012-03-24. Dostupné na:

<http://noviny.vkol.cz.ezproxy.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=762&it=>

*Vědecká knihovna v Olomouci. Pozorovatel.* citováno dne 2012-03-24. Dostupné na:

[http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-29594?func=full-set-set&set\\_number=004645&set\\_entry=000002&format=999](http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-29594?func=full-set-set&set_number=004645&set_entry=000002&format=999)

*Vědecká knihovna v Olomouci. Lidové noviny.* citováno dne 2012-03-24. Dostupné na:

[http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-17158?func=full-set-set&set\\_number=004599&set\\_entry=000003&format=999](http://aleph.vkol.cz/F/1FYVKXQS6UIXK9EE6AKHREYHIS1MPKLNGS3L4R9R7AFPVHLRQ2-17158?func=full-set-set&set_number=004599&set_entry=000003&format=999)

## Seznam příloh

- 1) Holešovské náměstí Dr. E. Beneše.
- 2) Pohled na holešovské náměstí Dr. E. Beneše z opačné strany.
- 3) Vstup z náměstí Dr. E. Beneše na náměstí Svobody, kde bývala židovská čtvrť.
- 4) Náměstí Svobody a bývala židovská čtvrť.
- 5) Bývalá židovská kolonie, dnes ulice Hankeho.
- 6) Šachova (Stará) synagoga.
- 7) Průčelí obřadní síně židovského hřbitova.
- 8) Celkový pohled ze předu na židovský hřbitov.
- 9) Pohled ze zadu židovského hřbitova směrem k obřadní síni.
- 10) Židovské náhrobky a v pozadí zeď ohraničující hřbitov.
- 11) Náhrobek Hugo Grätzera zavražděného při pogromu v Holešově z 3. na 4. prosince 1918.

Poznámka: Obrazovou dokumentaci jsem pořídila při návštěvě Holešova v březnu 2012.

## Přílohy



1) Holešovské náměstí Dr. E. Beneše.





2) Pohled na holešovské náměstí Dr. E. Beneše z opačné strany.



3) Vstup z náměstí Dr. E. Beneše na náměstí Svobody, kde bývala židovská čtvrť. Mezi oběma náměstími stávala Přerovská(Židovská) brána, která spojovala obě města.



4) Náměstí Svobody a bývalá židovská čtvrť.



5) Bývalá židovská kolonie, dnes ulice Hankeho.





6) Šachova (Stará) synagoga.



7) Průčelí obřadní síně židovského hřbitova.



8) Celkový pohled ze předu na židovský hřbitov.



9) Pohled ze zadu židovského hřbitova směrem k obřadní síni.





10) Židovské náhrobky a v pozadí zeď ohraničující hřbitov.



11) Náhrobek Hugo Grätzera zavražděného při pogrom v Holešově z 3. na 4. prosinec 1918.